

активності кожного з учасників зростають. В умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів, а також зростання ризиків фінансової та економічної нестабільності і, як наслідок, соціальної напруги посилюються вимоги щодо етики ділової поведінки, підвищення інформаційної відкритості та прозорості діяльності всіх господарюючих суб'єктів, її економічної та соціальної результативності та екологічної безпеки, налагодження конструктивного діалогу зацікавлених сторін. Це однаково відноситься до бізнес-організацій, влади та громадянського суспільства. На кожному лежить своя частка відповідальності за забезпечення соціально-економічного прогресу в розвитку країни і за те, щоб у взаємодії знаходити баланс інтересів і взаємних зобов'язань з урахуванням об'єктивних можливостей їх виконання в умовах ринкової економіки.

Таким чином, з наведеного вище видно, що системні взаємовідносини на основі соціальної відповідальності усіх категорій економічних суб'єктів в Україні відсутні. Існують певні теоретичні напрацювання, які не переведені у практичну площину реалізації. Тому, на наш погляд, слід переходити від разової благодійної допомоги до системної соціальної відповідальності в українському суспільстві.

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ КУРОРТНО-ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Жваненко С.А., старший викладач кафедри економічної кібернетики і фінансів, БДПУ, м. Бердянськ, Україна

Трансформаційний розвиток економіки України зумовив появу перших напрямів інноваційної діяльності, орієнтованих на створення і використання інтелектуального продукту, доведення новацій до реалізації у вигляді готового товару (послуги) на ринку. Це пов'язано не лише з новою хвилею науково-технічної революції, яка прискорює процес економічної діяльності. Зростає роль науково-технічного прогресу у вирішенні глобальних проблем, особливо комплексу соціальних, економічних та екологічних проблем, які накопичилися в результаті негативних дій на економіку з боку структурних диспропорцій і ускладнень із-за подорожчання природних ресурсів, в першу чергу паливно-енергетичних і сировинних, погрози безповоротного руйнування місця

існування людини. Сьогодні інноваційний процес, інноваційна діяльність визнані в світі як найважливіший чинник економічного розвитку. За словами відомого американського економіста Д. Брайта, інноваційний процес - єдиний своєрідний процес, об'єднуючий науку, техніку, економіку, підприємництво та управління [1].

Згідно даним Державного комітету статистики України [2]., доля інноваційних товарів, робіт і послуг в загальному обсязі реалізованої продукції складала на Україні останніми роками близько 5%, а доля знов впроваджених або таких, що піддавалися значним змінам інноваційних товарів, нових для ринку, – менше 0,5%. У той же час витрати на НДКР в провідних світових економіках складають 2–3% ВВП, зокрема, США – 2,7%, Японія, Швеція, Ізраїль витрачають 3,5–4,5% ВВП. На Україні цей показник складає приблизно 1% ВВП [3].

Не отримала на Україні належного розвитку і курортно-туристична сфера. Тим часом тенденції світового економічного розвитку показують, що в даний час у сфері послуг виробляється більше половини валового внутрішнього продукту. Понад 40% розміщених в світовій економіці прямих інвестицій припадає на торгівлю, банківські і фінансові послуги, курортну індустрію і туризм. Світова практика свідчить, що курортно-туристична індустрія по прибутковості і динамічності розвитку поступається лише видобутку та переробці нафти і газу. За даними Всесвітньої туристської організації (UNWTO), курортно-туристичний бізнес забезпечує 10% обороту виробничо-сервісного ринку, на його частку припадає 7% загального обсягу світових інвестицій і 5% всіх податкових надходжень [4]. Тому національна курортно-туристична сфера повинна розглядатися як одна з основних бюджетоутворюючих складових, що сприятиме розвитку інноваційних процесів, створенню нових курортно-туристичних продуктів і технологій.

Поняття «інновації» як економічної категорії ввів в науковий обіг австрійський економіст Й. Шумпетер. Він вперше розглянув питання нових комбінацій виробничих чинників і виділив п'ять змін в розвитку, тобто питань інновацій. Слід зазначити, аналіз цих концепцій дає досить широку методологічну основу для визначення місця і ролі інновацій, інноваційної діяльності та інноваційного процесу в економічному розвитку. В той же час практично відсутні дослідження, що базуються на застосуванні моделей і комп'ютерній аналітиці. Ситуація, що склалася, зумовила необхідність створення сучасного інструментарію моделювання для проведення подальших

досліджень і практичного його застосування у зв'язку з безперечною значущістю проблеми впровадження інновацій для розвитку національної економіки.

В умовах сучасної інноваційної економіки виробничий і економічний потенціал національного курортно-рекреаційного і туристичного комплексу не може ефективно використовуватися і відтворюватися, якщо не буде сформований ефективний механізм управління його інноваційною діяльністю. Ринкові економічні відносини в Україні зумовили корінні зміни в підході до інноваційної діяльності в курортній індустрії. Якщо раніше курортно-рекреаційні комплекси були орієнтовані на масове оздоровлення населення, то зараз основний напрям в їх діяльності - ефективність оздоровчого процесу, базується на нових методиках лікування, реабілітації, оздоровлення, впровадженні новітніх технологій діагностики і лікування і використання нетрадиційних методів.

Слід також відзначити, що специфіка сучасного туристичного попиту проявляється в підвищенні інтересу саме до лікувальної складової курортно-рекреаційного продукту. Це пояснюється глобальними негативними тенденціями дії на організм людини з боку довкілля, високою мірою інтенсифікації праці, психологічними стресами, показниками здоров'я, що постійно погіршуються, і іншими негативними проявами сучасного життя. В даний час все більше туристів прагнуть до отримання якісного санаторно-курортного лікування. Попит на бальнеологічні курорти за останні три роки виріс більш, ніж на 50%, на пансіонати з лікуванням – на 15%. Сьогодні курортно-рекреаційний попит має тенденції зміни у бік індивідуалізації відпочинку, підвищення потреби в лікувальній складовій і зменшення терміну перебування на курорті [5].

Всі ці чинники змушують підприємства курортно-рекреаційної сфери міняти відношення до принципу організації курортної діяльності, звертати увагу на вдосконалення санаторно-курортного обслуговування, надання якісних лікувально-оздоровчих послуг, психологічного комфорту, що практично неможливе без використання інновацій. Таким чином, інноваційний аспект економіки курортно-рекреаційних комплексів в сучасних умовах набуває особливої актуальності, що, у свою чергу, вимагає розробки відповідних підходів і інструментарію досліджень таких процесів, заснованого на системних методах і моделях.

Можна стверджувати, що інновації виконують наступні основні функції в курортно-рекреаційній економіці: відтворювальну, інвестиційну, стимулюючу. Відтворювальна функція означає, що інновація є важливим джерелом фінансування розширеного відтворення. Сенс відтворювальної функції полягає в здобутті прибутку від інновації і використанні її як джерела фінансових ресурсів. Прибуток, отриманий при реалізації інновації, може використовуватися по різних напрямках, у тому числі і як капітал. Цей капітал може спрямовуватися на фінансування нових видів інноваційної діяльності. Таким чином, використання прибутку від інновації для інвестування складає зміст інвестиційної функції інновації. Прибуток служить стимулом для курортів впроваджувати інші інновації, спонукає постійно вивчати попит, удосконалювати організацію маркетингової діяльності, застосовувати сучасні методи управління. Все разом це складає зміст стимулюючої функції інновації.

Слід зазначити, що інновації виконують особливу функцію в системі відтворення – функцію породження змін, є джерелом саморозвитку і самоорганізації курортно-рекреаційних систем, а також є важливим внутрішнім процесом і структуроутворюючим елементом. Для кількісного визначення дій системи відтворення, в термінах існування вхідних впливів, введемо цільову функцію системи:

$$F : X \times S \times Y \rightarrow P, \quad (1)$$

де $X = \{x_i\}$, $i = \overline{1, N}$ - ресурси системи (у тому числі інновації); $S = \{s_i\}$, $i = \overline{1, N}$ - внутрішні стани системи (виробничі); $Y = \{y_i\}$, $i = \overline{1, N}$ - випуск і реалізація курортно-рекреаційних продуктів; P - функція прибутку.

Якщо P має більш за одну компоненту, то $P = P' = x\{P_i, i \in I_r\}$, де $I_r = \overline{1, N}$ - число компонент (багатокритеріальна система). Представимо цільову функцію у вигляді двох функцій: вихідної $W : X \times S \rightarrow Y$ і функції (1). Тоді

$$G(x, p) = F(x, p, W(x, p)) \quad (2)$$

Функціонал (2), що описує дію всієї системи, є функціоналом ефективності. Реальні системи відтворення, як правило, мають декілька цілей і складаються з сукупності підсистем. Визначимо локальні цільові функції

підсистем як $f_i: X_i \times Y_i \rightarrow P$, $i \in I$. Тоді функціонал (2) можна записати у вигляді $G(x, p) = G(f(x), p)$, де $f(x) = \{f_i(x), i \in I\}$ - показники якості підсистем.

В рамках дослідження інноваційно-інвестиційних процесів в курортно-туристичній економіці було отримано наступні результати:

запропоновано теоретико-методологічний підхід до модельного аналізу впливу інновацій на розвиток курортно-туристичної сфери в умовах трансформаційної економіки, який дозволяє адекватно реагувати на динаміку змін економічного середовища;

побудовано модель розширеного виробництва курортних продуктів в умовах інноваційної курортно-рекреаційної економіки у вигляді моделі багатокритеріальної оптимізації; виконано дослідження впливу невизначеності та методів моделювання економічного розвитку в таких умовах;

побудовано модель попиту на курортно-рекреаційні продукти з врахуванням спільного існування на ринку інноваційних та традиційних продуктів; виконано дослідження такої моделі та отримано сценарій розвитку інноваційного попиту.

Список літератури:

1. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями / Б. Твисс. – М.: Экономика, 2009. – 271 с.
2. Матеріали Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.links.i.ua/>.
3. Санто Б. Инновация как средство экономического развития / Б. Санто. – М.: Прогресс, 2005. – 376 с.
4. Статистика UNWTO [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.unwto.org/index.php>.
5. Гварлиани Т.Е. Развитие курортов Азово-Черноморского побережья: проблемы и приоритеты / Т.Е. Гварлиани, Н.С. Семкина, В.В. Екимова. – Сочи: СИБИП, 2010. – 336 с.